

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad

Metabletica van het wantrouwen

In het derde kwart van de vorige eeuw maakte het woord «metabletica» een merkwaardige opgang. Het was een creatie van de Leidse hoogleraar psychiatrie Jan Hendrik van den Berg en beoogde de studie van de gelijktijdigheid. Van den Berg legde onverwachte verbanden tussen fenomenen die ogenschijnlijk niets of weinig met elkaar te maken hadden, maar rond eenzelfde tijdstip hadden plaatsgevonden. Het maakte hem tot een van de meest vertaalde auteurs uit het Nederlandse taalgebied.

Van den Berg overleed in 2012, bijna honderd jaar oud. Zijn werk is wat in de schaduw geraakt, maar dat belet niet dat er ook vandaag parallele fenomenen zijn die bij nader toezien meer met elkaar in verband staan dan op het eerste gezicht te merken valt.

30 maart 2020. In Nederland verschijnt het rapport «Verkenning juridische dienstverlening», en meteen is het het voorwerp van een storm(pje). Een van de beoogde medewerkers aan het verslag, de Nijenroodse hoogleraar Bob de Wit, heeft in niet mis te verstane bewoordingen laten verstaan dat hij zich distantieert van het eindresultaat en van de totstandkoming ervan. Zijn hoofdargument betreft de te grote betrokkenheid van «belanghebbenden bij het handhaven van het status quo» bij de verkenning. Dat is zijns inziens een onverantwoorde rem op innovatie. Iets te kort door de bocht zou men kunnen zeggen: aan juridische professionelen vragen wat zij denken van innovatie in hun vak, vertoont veel gelijkenis met het stellen van eenzelfde vraag met betrekking tot Kerstmis aan kalkoenen.

9 april 2020. Op de webstek van de openbare omroep in Vlaanderen

verschijnt een bijdrage van Kati Verstrepen, voorzitter van de Liga voor Mensenrechten. De titel klinkt als een smeekbede: «Neem asjeblief een mensenrechtenexpert mee in de exitstrategie uit de coronacrisis.» Dat is blijkbaar niet gebeurd. De dag voordien had een filosoof zich al afgevraagd waarom de pedagogen niet aan boord waren genomen, en toen was het hek van de dam. Ook psychologen, antropologen, sociologen en andere vertegenwoordigers van de gedragswetenschappen voelden zich over het hoofd gezien. Uiteindelijk hadden zich zoveel ontevreden gemeld, dat het leek alsof de samenstelling van de deskundigengroep best evenwichtig was zonder klagers.

Twee incidentjes in naburige landen, die weinig met elkaar te maken hebben – of misschien toch net iets meer? Ze maken duidelijk dat het recht niet automatisch wordt geassocieerd met innovatie of crisisbeheersing – en laat dat net twee kernbegrippen zijn in het waardenpantheon dat dominant is in onze samenleving.

Als het over innovatie gaat, valt een en ander licht te begrijpen. Recht is er sinds altijd op gericht stabiliteit te brengen, en innovatie binnen de grenzen te houden die ze nodig heeft om succesvol te blijven. Crisisbeheersing is echter een van de kerntaken van het recht. De relatieve afwezigheid van het juridische perspectief in onze omgang met een grote medische, maatschappelijke en menselijke crisis is dan ook even verbazend als veelzeggend.

En ergens hebben we dat als juristen aan onszelf te danken. Het recht was de kunst van de vanzelfsprekendheid geworden. Uitzonderlijke situaties konden hoogstens de gedaante aannemen van

een grote brand of een verkeersongeval van groter kaliber. Het recht had de uitzonderingstoestand niet meer nodig, maar meende binnen de normaliteit elke uitzonderlijke situatie aan te kunnen. Was dit niet een beetje het juridische equivalent van Francis Fukuyama's *End of History*?

Wat is dat overigens, «het recht»? Hoewel er wel iets te zeggen valt voor de keuze voor «mensenrechtenexperten» in het kader van een exitstrategie, hebben experts familierecht, huurrecht en aansprakelijkheidsrecht in dergelijke omstandigheden ook hun woordje te vertellen, in mindere of meerdere mate. Je kan het recht niet ongestraft blijven opsplitsen, zonder het zijn relevantie te laten verliezen.

Nu we ons vak beoefenen in ongewone omstandigheden, is het moment misschien gekomen om als jurist na te denken over wat ons specifiek maakt. Over de vraag hoe we maatschappelijk relevant kunnen zijn, en ook een beetje over de vraag hoe we zo gepercipieerd kunnen worden. Maar liever niet te veel van dat laatste. De vraag naar maatschappelijke relevantie moet vooral positief beantwoord kunnen worden door de maatschappij, niet door de juristen.

Over deze existentiële vragen zullen we niet snel in gesprek gaan in een grote ronde, ook niet meteen als we «anderhalvemeteren». We zijn nog even gedoemd in ons eentje op zoek te gaan naar een antwoord, zonder steunende of relativerende woorden van lotgenoten, maar enkel en alleen kijkend in het eigen hart. Dat dat goed kan zijn, weten we sinds onze kindertijd.

Frank Judo
Voorzitter Vlaamse Juristenvereniging
www.vjv.be